

kateri je posredno pomagal preživeti njeno zadnje stoletje.« Njegov duh je še desetletja živel v nekdanjih gojencih, ki so ga preživeli. Ker so večinoma že več desetletij mrtvi, je knjigi uspelo duh Frintaneuma ponovno priklicati v spomin.

Matjaž Ambrožič

Werner Drobesh und Peter G. Tropper (ur.), *Die Jesuiten in Innerösterreich – Die kulturelle und geistige Prägung einer Region im 17. und 18. Jahrhundert*, Herma-goras-Mohorjeva založba, Klagenfurt/Celovec 2006, 322 str., ISBN 978-3-7086-0249-3

Leta 2002 je založba Družina skupaj s Provincialatom Jezusove družbe izdala latinsko (*Historia annua Collegii Societatis Jesu Labacensis 1596-1691*) in leto kasneje še slovensko (*Letopis Ljubljanskega kolegija Družbe Jezusove 1596-1691*) besedilo kronike, osrednjega vira za poznavanje delovanja jezuitske ustanove v Ljubljani. Za prepis prvega je poskrbel F. Baraga, prevod je bil delo M. Kiaute. Želja zgodovinarjev v drugih okoljih, kjer so bile postavljena jezuitske izobraževalne ustanove, da bi jim bili dostopni podobni dokumenti za tamkajšnje zavode, je bila več kot utemeljena, kajti znano je bilo, da so takšni letopisi nastajali v vseh jezuitskih ustanovah. Podobno je bilo tudi na Koroškem; že od leta 1998 se je delovna skupina zgodovinarjev na celovski univerzi ukvarjala z idejo, da bi pripravila izdajo izvirnih zapisov in prevod letopisov celovškega zavoda, čemur bi dodali nujno potrebne opombe in kritične študije. Dela za pripravo izdaje so ponovno pokazala, kako pomemben vir ne le za krajevno zgodovino, temveč tudi za duhovno, kulturno, politično, gospodarsko in druge razsežnosti utripa notranjeavstrijskih dežel pomenijo kronike, ki so nasta-

jale v skupnosti Jezusove družbe. Jezuitsko delo in njihove ustanove so namreč bistveno zaznamovale zgodovino notranjeavstrijskih dežel tega časa in dale bogato vsebino prelomnemu obdobju.

Takšne okoliščine so narekovale, da so v decembru 2004 na Univerzi v Celovcu pripravili posvetovanje zgodovinarjev iz vseh dežel nekdanje Notranje Avstrije in sosesčine. Organizatorja posveta sta bila Zgodovinski inštitut na celovski univerzi in Škofijski arhiv Celovec. Zbralo se je 17 znanstvenikov iz Avstrije, Slovenije, Nemčije in Italije, ki so obravnavali različne vidike navzočnosti jezuitskega kolegija v Celovcu. Njihovi prispevki so sedaj na razpolago bralcem; zbornik je dodatno obogaten s prispevkom člana jezuitske skupnosti (Jezuitski začetki kot izziv za tretje tisočletje; trije sveetniški liki na začetku in 500 let kasneje; prispevek je pripravil R. Eitel). Organizatorji so z žalostjo ugotovili, da ni bilo mogoče pridobiti sodelavca, ki bi predstavil pogled protestantov na jezuitsko delo in njihovo mesto v poreformacijskem času. Znanstveni posvet in nato zbornik sta predstavila vrsto novih pogledov na vlogo jezuitskih ustanov in hkrati odprla številna vprašanja, ki jih bo v prihodnosti še potrebno obravnavati. Tako se bodo lahko čutili izzvane znanstveniki, ki se ukvarjajo s tem časovnim obdobjem in posameznimi vprašanji cerkvenega utripa v njem. Znano je namreč, da so jezuiti z novimi oblikami pastoralnega dela, znanstvenega raziskovanja, literarnega ustvarjanja in

pedagoškega delovanja odprli novo zgodovinsko obdobje. Po uvodnem prispevku, v katerem je orisana problematika preučevanja jezuitskih ustanov in še posebej jezuitov v Notranji Avstriji, avtor tega prispevka W. Drobesch ga je naslovil Jezuiti kot historiografski problem, sledijo naslednji vsebinski sklopi: pomen jezuitov kot teologov (K. H. Frankl); znanstvenikov in posrednikov znanosti na mednarodni ravni (H. Rumpfer, P. C. Hartmann); ljudskih misionarjev na Koroškem in Štajerskem (R. Kluger); njihovi vzgojni in izobraževalni pogledi, kjer je posebej orisana mednarodna vloga celovške akademije (W. Drobesch); jezikovni in umetnostno-zgodovinski vidiki, tu je obravnavano umetniško mesto celovške stolne cerkve in nekdanje jezuitske cerkve v koroški prestolnici (W. Deuer, W. Telesko); vprašanja virov in latinskega jezika, povezana z izdajo *Annales Collegii Clagenfurtensis* (C. Kogler, R. Wunder, W. Drobesch). T. Domej je pripravil prispevek o jezuitu Oswaldu Gutschmanu kot slavistu. Za postavitev Jezusove družbe v širši okvir redovnega življenja na Koroškem v 17. in 18. stoletju je zanimiva obogatitev prispevek o redovnih skupnostih v deželi (P. G. Tropper).

V drugem delu zbornika so v pregledni obliki predstavljene dejavnosti jezuitskega reda v preostalih deželah Notranje Avstrije. Za Štajersko so načrtane njihove šolske in dušnopastirske dejavnosti (R. K. Höfer); za Kranjsko vloga in pomen jezuitov v slovenskem prostoru v 17. in 18. stoletju (F. M. Dolinar) ter

večjezičnost pri znanstvenem delovanju jezuitov (V. Rajšp); za Goriško sta orisana ustanovitev jezuitskega kolegija v Gorici in prva leta njegovih dejavnosti (C. Ferlan) ter tipična obeležja jezuitske navzočnosti na Goriškem (L. Tavano); slednjič je predstavljena še jezuitska ustanova v Trstu in njena vloga v tem kozmopolitskem mestu (P. Zovatto). Pri tem se pozornost avtorjev večinoma razteza od ustanovitve zavodov do ukinitve jezuitskega reda v avstrijskih deželah v letu 1773. Nadaljnjemu raziskovanju je preostala mednarodna razsežnost jezuitskih ustanov v notranjeavstrijskih deželah in nekateri drugi vidiki; avtorji besedil bralca na vidik opozorijo.

Avtorji prispevkov v zborniku ugotavljajo, da so bili pristopi pri obravnavanju mesta jezuitskega reda v zgodovini krščanstva posebej Evrope zelo različni in neredko prav kontradiktorni. Mnogi avtorji so na njihov prispevek in mesto v razvoju družbe gledali kot na nekaj dobrega, pozitivnega, drugi pa so v jezuitskih ustanovah videli le orodje za izvajanje politike v znamenju ognja in meča. Pri tem seveda ni šlo zgolj za polarizacijo med protestantskimi in katoliškimi avtorji, temveč je do razlikovanj prihajalo na obeh straneh. S svojimi mnogoterimi dejavnostmi, ki so poleg duhovniških nalog v ožjem pomenu besede (duhovno vodstvo, pridigarstvo, podeljevanje zakramentov, dušno-pastirsko delo) obsegale še različne vzgojno-izobraževalne dejavnosti, pisanje teoloških spisov, vo-

denje gospodarstva, misijonsko delo, podpiranje umetniškega ustvarjanja (glasbe, gledališča, likovne umetnosti), znanstveno-raziskovalno delo in utiranje novih poti razlaganja sveta in človeka v njem. Imeli so pomembna mesta v javnem življenju, od ustanavljanja izobraževalnih ustanov in opravljanja nalog cenzorjev do vplivnih mest na dvorih, kjer so bili vzgojitelji in spovedniki članov vladarskih hiš. Njihov vpliv je zato segal na mnogo področij, nenazadnje tudi na politiko. Interpretacije njihovih namenov in dosežkov so zato večplastne in skoraj dosledno tudi izraz nazora, ki mu pripada posamezni avtor. Ni pa se mogoče izogniti ugotovitvi, da so jezuitske ustanove v avstrijskih deželah dale pečat kulturnemu in duhovnemu dogajanja po obdobju reformacije in da so bile močna opora tako katoliški skupnosti kot deželnim knezom v času protireformacije in katoliške obnove. Zbornik Jezuiti v Notranji Avstriji daje za spoznavanje razgibanega dogajanja v 17. in 18. stoletju temeljne in celovite informacije in ga lahko obravnavamo kot pomemben prispevek za spoznavanje cerkvene in širše družbene skupnosti v prelomnem obdobju habsburških dežel. Besedilo dopolnjujejo nekatere ilustracije, statistične preglednice, obsežen pregled tiskanih virov in literature ter zelo koristna seznama osebnih in krajevnih imen.

Bogdan Kolar